

tással, és az ágy fölötti szentképhelynek is jelentős szerepét dokumentálja Közép-, Kelet- és Észak-Európában. Megállapítása szerint a magyar nyelvterület parasztházaiban a XVIII. századtól mutathatók ki a szentképek, amelyek azonban nemcsak a vallásosságot, hanem a család vagyoniosságát is tükrözték, s a legelterjedtebb képekként a Jézus Szíve, Mária Szíve és a Szentháromság képét jelöli. Megfigyelései kiterjedtek a szentkép-családi fénykép hierarchiára, valamint a hímezett falvédók megjelenésére is.

A kötet még számos tanulmányt, cikket, dolgozatot tartalmaz a Kárpát-medence népeinek népi vallásosságáról, s végül egy útmutatót a vallásos értékrend méréséhez.

SILLING István

SZÍNHÁZ

SZÍNHÁZI NAPLÓ

Lüszisztraté – Aligha képzelhető el nehezebben megoldható színházi feladat klasszikus görög vígjáték színrevitelénél! A vígjáték szövege a tragédiáénál is észrevehetőbben kétnemű, egyrészt színészi replikákra bomlik, másrészt pedig kórussszöveg. Csak-hogy amíg a tragédia előadási stílusa eleve bizonyos merevséget, statikusságot tételez fel, így juthat kifejezésre a műfaj méltósága, tragikus mélysége, megrázó szépsége, addig a vígjáték színrevívői nem elégedhetnek meg statikus megoldásokkal, játékosá, cselekményessé, mozgalmassá kell varázsolniuk az előadást. A tragédia esetében a szereplők és a kórus szövege ugyanúgy, szinte játék, mozgás nélkül mondható. A vígjátékban azonban más a helyzet. A szereplők szövegmondását játékkal kell kísérni, s ezt kellene tenni a kórus szövegének esetében, hangzásakor is, de miféle színpadi játék, cselekmény található ki, amely vígjátéki mozgalmasságot kölcsönöz a kifejezetten statikus kórussszövegnek. Szinte semmi, leszámítva azt a hagyományos, sztereotip, balettszerű mozgást, amivel ezek az előadások készülnek. Tehát amíg a színészi párbeszéd alatt vígjátéki, sőt bohózatit elvességgel folyik az előadás, addig a kórus megszólalásai idején lényegében statikussá merevedik a kép. Mintha két különböző előadást látnánk, attól függően, hogy a kórus szólal-e meg vagy játszanak a színészek.

Pontosan ez történt Arisztophanész Lüszisztratéjának újvidéki előadásán, melyet a kijevei vendég, Vidnyánszky Attila rendezett. Egy előadásban kettőt kapunk. Két és fél bohózatira felszórólt jelenete van az újvidéki Lüszisztratéának, a többi, de elsősorban a kórus szövegei hóttunalmasak, mert kimódoltak, ellenállhatatlanul emlékeztetnek a bolsi világ ünnepi akadémiaira, „recitáljaira”. Az említett két és fél jelenet valóban friss, magával ragadó. Elementárisan bohózatit, amikor Kinésziász (Bakota Árpád) a rajta csimpaszkodó gyerekekkel (Magyar Attila szakállasan!) meglátogatja a sztrájkoló mamát, Mürrhinét (Sz. Rövid Eleonóra), és arra kéri, jöjjön haza. A másik bohózatit eszközökkel mulattató jelenet ugyancsak Kinésziász és Mürrhiné között játszódik, amikor a férfi vágyát csigázva teszi őt neveltségessé a sztrájkfegyelmet tisztelő feleség. Fél-jelenetnek pedig azt a néhány pillanatot nevezném, melyben lelepleződik Sztratüllisz (Faragó Edit) szándéka, hogy szülésre hivatkozva engedjék a női gettóból férjéhez, holott átlérhességről van szó, egy sisakot rejtett a ruhája alá.

A többi néma csend, mondhatnánk, holott aligha találni pillanatnyilag aktuálisabb színpadi művet itteni megjelenítésre a Lüsizisztraténál. Nem nehéz felismerni, hogy az Athén és Spárta között folyó háborúban nálunk kik lehetnek a szemben álló felek. Az azonosítás pikantériáját még növelné, hogy éppen úgy egy merev és egy áldemokratikus hatalmi rendszer állt szemben egymással, ahogy szerb és horvát változatban nálunk is. A rendező azonban láthatóan tartózkodott mindennemű ráismerő aktualizálástól, úgy általában akart háborúellenes előadást csinálni, úgyis magunkra ismerünk, gondolta. Igaza van, bár ha tudjuk, hogy a Lüsizisztraté megannyi apró részletét tekintve nagyon is konkrét volt a maga korában – a fordító Arany János nem győzi lábjegyzetelni a szöveget, jelezve, hogy egy-egy mondatot hogyan kell érteni, valószínűleg mire vonatkozhatott –, s ez a konkrétság nem bűn, nem szégyen, hanem elengedhetetlen vígjátéki követelmény. Ha ezek a ráismerést segítő konkrétumok hiányzanak az előadásból, akkor csupán az alapötlet funkcionál, hogy a háborút megelégedő nők asszonysztrájkot hirdetnek a béke érdekében, ami önmagában kétségtelenül nagyon is időszerű, de kétórás előadáshoz talán mégsem elegendő. Igaz, hogy a rendező megpróbálta az Énekek énekéből vett előjátékkal emberibbé, költőibbé tenni, indokolni a női vágyakozást, hogy ezáltal még elszántabbá váljék békét sürgető – önmegtartóztató – elhatározásuk, de ezzel is inkább a belső drámaiságot erősítette s nem a vígjátéki követelményként tudott konkrétságot is. Hogy ez a történet rólunk is szól, itt is játszódik, azt talán az utójátékból értheti meg a néző. A nők sztrájkja eredményes volt, kitört a béke, mindenki visszakapja párját, csak Lüsizisztraté marad magányos: a hősök mindig magányosak. Hogy a fellobbanó öröm helyett szomorú a történet vége, az mindenképpen elgondolkodtató lehet számunkra is. Amikor Lüsizisztraté (Ábrahám Irén) magára borítja a fekete fátylat, miközben a többiek összeakaszknak párjukkal, egyszerre szép és végtelenül szomorú is. Csak kár, hogy a fekete fátylat sötétszürke ruhát viselő nő borítja fejére, s így a jelenet nélkülözi azt a kontrasztot, amely a fájdalmat kifejezőbbé tenné, fokozhatná.

A már említett két és fél vígjátéki jelenetet leszámítva alig találkozzunk színészilag kidolgozott, jól megoldott, egyénített részletekkel. A címszereplő is elveszik, mintha nem lenne ereje, elég levegője irányítani az előadást. Talán N. Kiss Júlia gonoszkodóan ellenpontozó Kalonikéje jelent némi kivételt. A többiek messze a szerep lehetőségei alatt maradnak, s akárcsak a Vének kara és a Nők kara, megiehetősen küszködnek a verses szöveg közlésével, értelmezésével. Hogy olyan finomságot, mint a nyelv által kifejezett belső komikumot, mint a statikusságot mentő, feledtető művészi megoldást már ne is említsem.

Fontos előadás, mert a színház a mindennapi események sodrába lép, de szerintem elmarad a lehetőségektől. Ettől függetlenül megtörténhet, hogy a közönség kedveli és pártolja majd, kivált, ha idővel inkább vígjátékká, sőt bohózzattá lazul fel, mint ahogy a bemutaton tapasztalhattuk.

GEROLD László